

НАҚШИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ДАР ТАШАККУЛИ ВАҲДАТИ МИЛЛИЙ

Дар таърихи давлату давлатдорӣ худ ҳар як миллат марҳилаҳоеро сипарӣ менамояд, ки дар он ноил шудан ба мувозинати доимӣ ва муносибати якнавохти ҳамаи қишру табақаҳо роҷеъ ба масъалаи ягонагӣ, якпорчагӣ ва ҳамбастагии байни воҳидҳои маъмури на ҳама вақт муяссар мешавад. Халалдор шудани ваҳдат ҳеҷ гоҳ ба шумораи аҳоли ва ҳудуди марзии давлату миллат иртиботе надорад. Дар сурати гум шудани сарриштаи қор ва тафаккури мантиқӣ нооромӣ метавонад як кишвари хурдero ончунон ба коми даҳшатбори зиддиятҳои худ фуру барад, ки шаҳрвандонаш барои дарки воқеият ва раҳой ёфтанд аз он чанд муддат бечораву очиз мемонанд. Гоҳо андешидани чораҳои аз нигоҳи сиёсӣ иҷтимоӣ ва ақлию мантиқӣ қомилан дуруст ҳам пешгирии оқибатҳои нохушоянди ин равандро дар концепсияи фалсафии ирфонии «муборизаи ба ҳам зидҳо» номумкин мегардонад. Тавре маълум аст, гузаштагони пурифтихори тоҷикон дар муҳити ягонаи рушди мардумони порснаҷод ба сахнаи таърих ворид гардида, тӯли ҳазорсолаҳо дар сохторҳои гуногуни рушди сулолави обутоб ёфтанд. Қору пайқори ниёғони мо дар матни таърихи ҷаҳонӣ бо номи рушди устувори сулолави машҳур аст, ки ифодаи мазмуни он дар хутбаи пандвори Манучеҳри малик возеҳ баён шудааст. Андарзи Манучеҳр чунин гуфтаҳо дорад: «Пешинагон рафтанду ҷаҳон ба мо даст боздоштанд ва моро чора нест ҷуз аз паси эшон рафтан. Ва эшон моро чунонанд, чун беҳи дарахт мар дарахтро ва мо эшонро чун шохи дарахт». Манучеҳр нахуст подшоҳе буд, ки мулку подшоҳиро ба ҷаҳор қисмат ниҳод: роҳбарӣ, сипоҳ, раият ва мӯбади мӯбадон ва ҳаққу ҳуқуқ ва масъулияти ҳар якero дар пойдо-рии мулк муқаррар кард. Ин тарзи ҷобачогузорӣ ва табақабандӣ дар фарҳанги эронитаборон, ба истилоҳи қоршиноси масоили таърих ва назарияи миллат Эрик Ҷон Ҳобсбаум «ихтирои анъанаҳо» (the invention of tradition)-ро ба вучуд овард. Ҳамин буд, ки дар марҳалаи густариши ҷаҳонбинии динӣ ва таъсиси давлатҳои милли тамоми сунату анъанаи тоҷикону порснаҷодон дар матни платформаи фарҳангсолорӣ «Наврӯз» ҷамъбаст гардид. Барои пойдо-рии ин ҷашни ниёгон 3 унсури асосӣ нақши қалидӣ бозидааст:

устуравӣ кардани таърих (мифологизация истории), қудсияти забон (сакрализация языка) ва рушди устувори сулолавӣ (перманентное династийное развитие). Дар давраи рушди тоисломии фарҳанги ниёғони мо низоми табақавии муносибат то андозае садди роҳи рушди истеъдодҳо дар ҷомеа мегардид, зеро омӯхтани илм танҳо ба мӯбади мӯбадон – меҳтари ҳамаи уламову ҳукамо ва атрофиёнаш мансуб буд ва ҷомеапазирии васеи қишру табақаҳои гуногун маҳдудиятҳо дошт. Аз ин ҷиҳат дину фарҳанги исломӣ бартарияти бештар нишон дод. Ислом бо шиори талаби илм ва эълони баробарии иҷтимоии мусулмонон дар назди Худову пайғамбар ба неруи тӯли садсолаҳо нуҳуфтаи мардуми тоҷиктабор имконияти васеи татбиқи амалӣ дод ва потенциали ақлонию ҷисмонии онҳоро ошкор кард. Ҳамин буд, ки ниёғони мо дар садаҳои аввали ислом тавонистанд дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеаи мусулмонӣ – сиёсӣ, иқтисодӣ, илмию фарҳангӣ чирадаст шаванд ва як зумра олимону фақеҳон, муфасссирону муҳаддисон, табибону донишмандони бахши улуми дақиқро тақдими ҷаҳониён гардонанд. Аммо шаклирии концепсияи фарогири ваҳдати миллӣ ва диниро, албатта, амирони сомонӣ анҷом доданд, зеро онҳо мувозанати нозукбинонаи арзишҳои миллӣ ва диниро муайян карда тавонистанд. Бинобар ақидаи коршиносони масоили миллат ва миллатгароии муосир Ҳобсбаум, Гелнер ва дигарон «тарҷумаи мутуни муқаддас ва ҳамчунин ҷорӣ кардани коргузорӣ ва қонунгузорӣ ба забони миллӣ» яке аз шартҳои аввалини таъсиси давлати миллӣ ва ташаккули миллат аст. Таъсиси давлати сирф миллии тоҷикӣ бо номи Сомониён дар шароити қурунивустрой дар заминаи таъмини ваҳдати саросарии қавму халқҳои маскунӣ ин ниҳоди сиёсӣ ба даст омад. Амирони бофарҳанги сомонӣ нахуст тарҷумаи тоҷикии Қуръон ва дигар сарчашмаҳои динию илмиро ба роҳ монда, дар ин раванд пештозони фарҳанги миллӣ ва исломии ғайриарабӣ шуданд. Дар ҳоле ки ин корҳоро миллатҳои аврупоӣ дар асрҳои XVII-XVIII анҷом доданд, агар юришҳои турку муғул рӯй наметод, дар ҷомеаи тоҷикон ташаккули мафҳуми миллат ба маънои томи имрӯзааш ҳамон асрҳо татбиқи амалӣ пайдо мекард. Мактаби тарҷумонии аҳди Сомониён дар фаъол намудани ин раванд саҳми назарраси мусбат гузорид ва тавонист забони тоҷикиро ба абзори қавии давлатсозӣ ва миллатсозӣ табдил диҳад, худуди

мувозинати мантиқиро байни унсуриҳои динӣ ва миллий таъмин намояд. Дар натиҷа забони тоҷикӣ дар минтақаи густариши ислом барои худ мақоми бебозгашти қудсиятро касб карда, ба унсури фарҳангсолор, ваҳдатофарин ва хувиятсоз мубаддал гашт. Ҳарчанд таърих дар ҳаққи пайдории давлату давлатдории миллати тоҷик ҷафоҳои зиёде раво дидааст, вале забони тоҷикӣ мақоми қудсият ва дар сатҳи корғузории давлатӣ истифода шуданро то ибтидои асри XX нигоҳ дошта тавонист. Ба назари мо, забони тоҷикии бухороӣ асолати қудсияти худро андаруни сарчашмаҳои илмӣ-динӣ ва осори ноби шеърӣ аз ҷанголи вабоҳои қотили қурунвустой раҳо карда тавонист ва то ба имрӯз оварда расонид. Таҳқиқот ва мушоҳидаҳо роҷеъ ба тарҷумаи Қуръон ва аҳодиси набавӣ собит намуд, ки тамоми тарҷумаҳои минбаъд ба забони форсӣ анҷомёфта бар пояи методологияи усулии таҷрибаҳои мовароуннаҳрии гузаштагонӣ мо, аз он ҷумла тарҷумаҳои «Ҷомеъу-л-баён ан таъвили-л-Қуръон»-и Муҳаммад ибни Ҷарири Табарӣ (машҳур ба «Тарҷумаи «Тафсири Табарӣ», асри X), «Тафсири Хусайнӣ»-и Мавлоно Хусайн Воизи Коши-фӣ (асри XV) ва «Фатҳу-р-Раҳмон фӣ тарҷумати-л-Қуръон»-и Шоҳ Валиюллоҳ ибни Абдурраҳими Деҳлавӣ (асри XVIII) анҷом ёфтааст. Ҳамиромояи назми оламгири тоҷику форс ҳам сабку мактаби шеърӣи устод Рӯдакӣ ва ҳамасроне ӯ будааст, ки то имрӯз ҳамчун манбаи илҳом ва ситораи қутбнамои шоирони марзубуми порсинажодон боқӣ мондааст. Ҳамон тасвиру ифодаҳои ҷовидонаи шеърӣ тӯли асрҳои зиёд дар шаклҳои жанрофаринии тоза ва баёни санъатҳои шеърӣи нав аз даруни худ эҳё шуда истодаанд. Ҳамин адабиёти насри классикӣ доир ба улуми қуръонӣ исломӣ ва шеърӣ ноби тоҷикӣ ду омилҳои асосии ниғаҳдорандаи забони тоҷикӣ мебошанд, ки то имрӯз қудсияти онро таъмин карда истодаанд. Ва ҳамаи касоне, ки худро мансуб ба наҷоди порсигӯён медонанд, ҳангоми мутолиаи матнҳои назму насри ёдшуда тамоми матлабро мефаҳманд ва ба ҳеҷ гуна шарҳу тавзеҳи ибораву истилоҳот ниёз надоранд. Ин вежагии қудсият андаруни теъдоди нусхаҳои хаттии ба ин забон китобатшуда, ки то ҳанӯз шумораи ниҳоеи онҳо маълум нест, нухуфта аст. Аз ин рӯ, пас доштани мақоми давлатии ин забон ва таъмини пайванди ноғусастани он бо омӯзиши нусхаҳои хаттӣ ва осори илмию динӣ гарави бақои ваҳдати миллат ва пайдории давлати тоҷикон хоҳад

буд.

Аммо дар бораи ба миён омадани концепсияи Ваҳдати миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баъд аз пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ бояд гӯем, ки ҳангоми расидан ба истиқлолияти давлатӣ дар баробари мақомоти амалкунандаи сиёсӣ боз ду гурӯҳи асосии қудратхоҳ рӯи кор омад: яке нерӯи зиёини эҷодкори дунявӣ, ки дар пояи пуштибонӣ аз мақоми давлатӣ гирифтани забони тоҷикӣ, арзишҳои миллӣ ва фарҳангӣ фаъолият мекард ва дигаре, рӯҳониёни исломгаро, ки худро ходими ягонаи давлату мусулмонони Тоҷикистон меҳисобиданд ва ба пиндори худ ҳеҷ даъвои сиёсӣ не, балки нияти ислоҳоти динию ахлоқии ҷомеаро доштанд. Ин ду нерӯи сиёсӣ ба зудӣ сарпарастони хоричӣ пайдо карданд. Хушбахтона, аксари зиёиёни пешқадами тоҷик ғаразҳои сиёсии хоҷагони берунаро ба зудӣ дарк карданд, вале исломгароёни сиёсӣ ба “хизмат” омода будани худро бо ниҳоду нерӯҳои беруна барои расидан ба қудрати сиёсӣ пинҳон накарданд. Аслан аз таҷрибаи истехсоли ва идеологӣ гузаштани созмону аҳзоб ва ҳаракату ҷамъиятҳои мансуб ба дини ислом солҳои 80-уми асри гузашта дар Афғонистон таҳаққуқ пазируфт. Корбурди атеизми динӣ дар сиёсати Иттиҳоди Шӯравӣ ва ба Афғонистон даромадани нерӯҳои низомӣ ба оташи ин бадбинӣ равшан рехтан гирифт. Пешвоёни муқовимати тундхӯёнаи динӣ режими ҳукмрони Афғонистон ва пуштибонони шӯравии онҳоро “душман ва ашрор” ном ниҳоданд. Дастгирии сиёсӣ ва молиявии ҳаракатҳо, ҳизбҳо ва гурӯҳҳои исломии ба ном миллӣ, вале дар асл ифротгаро, тундгаро ва қудратхоҳ дар сатҳи байналмилалӣ Афғонистонро ба ҷабҳаи муборизаи ду нерӯи ҷаҳонӣ – капитализм ва сотсиализм табдил дод. Барои шикаст додани нуфузи шӯравӣ дар Афғонистон лоиҳаҳои сершумори исломӣ пешниҳод шудан гирифт, ки тамоми маводи он аз ҷониби коршиносони хоричӣ ба забони форсии дарӣ омода карда мешуд.

Дар солҳои 80-90-уми асри ХХ дар заминаи бӯҳрони ҷанги Афғонистон ва суғат шудани пояҳои идеологияи давлатӣ на танҳо дар байни пайравони ислом, балки дар миёни муътақидони дину конфессияҳои амалкунандаи дигари ҷомеаи шӯравӣ ҳам як ривочу равнақи бесобиқаи ҷаҳонбинии динӣ боло гирифт. Баъди берун овардани нерӯҳои шӯравӣ аз Афғонистон даъвоҳои қудратхоҳӣ ва мавқеъгирии

сиёсию динӣ дар фаъолияти аксари ҳизбу созмонҳои исломӣ рангу тобиши тамоман дигар касб кард ва дар зерин таъсири вазъияти сиёсию иҷтимоии Эрону Афғонистон дар ҷумҳуриҳои исломии Иттиҳоди Шӯравӣ ҳам овози ҳаводорону пуштибонони ислом баланд шудан гирифт. Ба арсаи сиёсат омадани ҷараёнҳои динию мазҳабӣ дар ду ҷумҳурии собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ – Озарбойҷон ва Тоҷикистон ҳам обрӯю эътибори исломро коста гардонид ва ҳам ба ваҳдати миллӣ ва пайвандҳои суннатӣ таърихӣ ин ду миллат зарбаи ҷонкоҳ ворид намуданд. Вазъияте, ки дар оғози истиқлолияти ҷумҳурии мо падид омад, ба ҳукми тақдир ё таври тасодуф бо омилҳои таназзули давлати Сомониён як айният монандӣ пайдо кард. Дар ҳамон даврони дур ҳам, ба қавли донишманди тоҷик Ҳақназар Назаров, арбобони давлатӣ шахсиятҳои рӯҳонӣ “ба ҷойи он, ки ҳиммат ва заҳмати худро барои ҳалли масъалаҳои миллию давлатӣ ва бартараф кардани шӯро ошӯбҳо ва ҳамлаҳои ҳуҷумҳои душманони хориҷӣ сафарбар кунанд, баръақс ҳар қадом мубталои ғаразҳои шахсӣ ва манфиатҳои иҷтимоии худ шуданд”. Дар замони муосир доир ба омӯзиши ҳамаҷонибаи таъриху фарҳанги давлати Сомониён корҳои таҳқиқотӣ зиёд анҷом дода шудааст. Аз он ҷумла, дар ҷамъбасти ҳулосавии сабабҳои сукути давлати муқтадири Сомониён омилҳои зеринро зикр кардаанд: ваҳдати ягонагӣ дар байни роҳбарияти олии давлат ва сулолаи ҳукмрон ба хотири расидан ба тахту тоҷ заиф шудан гирифт; гвардияи миллии Сомониён, ки аз шумори сарбозони кироя ва ғуломони туркҷабр иборат буданд, дар лаҳзаҳои ҳалқунанда тақияҳои сипари давлат шуда натавонистанд; муборизаи як қатор ҳокимони худкомаи вилоятҳо барои худмухторӣ боиси суст гардидани ҳокимияти марказӣ ва шиддат гирифтани ихтилофоти берунӣ ва дохилӣ гардид; фаъолияти зиддимиллӣ ва ифвогароёнаи баъзе гурӯҳҳои рӯҳониён дар роҳи пешгирӣ намудан ва куфр донишҷӯи талошҳои мардум барои ҳимояи истиқлолияти миллӣ сукути давлати Сомониёнро ногузир гардонид; сабаби дигари фуроқиҳои давлат шиддат гирифтани фишори қувваҳои беруна дар шароити бӯҳрони сиёсии дохилӣ буд. Шигифтовар он аст, ки ин ҳақиқати талхи таҷрибаи рӯзгор дар солҳои 90-уми асри XX дар шакли муҳтавои андаке дигаргун боз гиребонгири давлати ҷавони Ҷумҳурии Тоҷикистон шуд. Афсӯси дигар он аст, ки

раванди кашмакашҳои дохилӣ ва эълони озодиҳои демократӣ ба шаклгирии тафаккури исломи сиёсӣ замина муҳайё сохт ва тадриҷан ба таъсиси ҳизби динӣ оварда расонид. Ин ҳизб арзишҳои воло ва муқаддасоти диниро танҳо ва танҳо барои расидан ба ғаразҳои сиёсӣ истифода мебард ва таъсиси ҳизбро аз нигоҳи дин асоснок мекард, вале тасаввуроти бисёрҳизбӣ ҷаҳонбинӣ дигарро эътироф надошт. Мутаассифона, пешвоёни созмонҳои ҳизбӣ тавонистанд дар мағзи ҷавонон ақидаи ботилро ҷойгузин намоянд, ки маҳз таъсиси давлати исломӣ ва арзишҳои қурунӣ ба унвони як роҳи беҳтарини ҳалли тамоми мушкилоти иҷтимоӣ дар зиндагии онҳо пазируфта шавад. Маълум аст, ки дар доираи тафаккури танги динӣ фаро гирифтани равандҳои ҷамъиятӣ ҳеҷ вақт боиси пешрафт шуда наметавонад. Баръакс, чунин ҳолат дар вазъи муҳтоҷию дастнигарӣ нигоҳ доштани шаҳрвандони ҷумҳуриро осон мегардонид. Бояд донист, ки дар солҳои 1992-1997 ҳар чизе, ки шудани буд, шуд. Дар вазъияти сиёсӣ-иҷтимоии солҳои 90-ум дар кишвари мо тамоми заминаҳо барои барҳӯрди бардавоми мусаллаҳона ва аз байн бурдани давлати миллии тоҷикон вучуд дошт, зеро гурӯҳҳои мусаллаҳи муҳолиф ташнаи хуни якдигар буданд. Қумондонҳои саркаш аслан ба сухани касе эътибор намедоданд. Тибқи таълимоти ҷомеашиносии муосир дар давраҳои ҳассос дар қишри роҳбарии ҷомеа бояд “ақаллияти созанда” (creative minority) пайдо шавад, ки қудрати посухи муносиб ва саривақтӣ додан ба инчунин ҷолишу хатарҳои дохилию беруниро дошта бошад. Маҳз ин гуна ақаллияти фаъол ва созанда бақо ва пойдории давлат ва фарҳанги миллиро таъмин карда метавонад. Хушбахтона, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон намунаи беҳтарини Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат ва сарвари тавонои ҳамин гуна ақаллияти созанда дар марҳилаи тақдирсози миллати мо гардиданд, ки новобаста аз таҳдиди хатарҳо ба ҷони худ тавонистанд масъулияти сангини посух додан ба хатару ҷолишҳои барои давлати ҷавони миллии тоҷикон ҳалокатборро ба дӯш гиранд. Қазову қадар, тақдир қисмат, иродату машийяти илоҳӣ ва ихлосу боварии мардумӣ чунин ҳукм карда буд, ки тай намудани ин роҳи пуршебу фарози истиқлолият ва таъмини ваҳдати пойдори марзу буми Ватани аҷдодӣ бо сарвари фарзанди оқилу огоҳ ва фурутану ватандӯст – Пешвои

миллат Эмомалӣ Раҳмон таҳаққуқ пазирад. Имрӯз аз баландиҳои кохи бегазанди кишвари озоду обод бо чашми басират мушоҳида кардан мумкин аст, ки баробари сипарӣ шудани ҳар соли санаҳои фархунда – Истиқлолияти давлатӣ ва Ваҳдати миллии чӣ гуна андак-андак ба решаи ташналаби шоҳбулутӣ давлатдорӣ навини тоҷикон оби ҳаёт зам мегардад. Насли куҳансолу миёнасол ва ҷавонони саодатманди даврони истиқлолият хуб дар хотир доранд ва шоҳиди ҳол ҳастанд, ки даҳаи охири асри сипаришуда абри сиёҳи нооромӣ болои шаҳру деҳоти замини бихиштосои ҷумҳурии мо фақат борони яъсу навмедӣ, сӯхтору вайронӣ, ғаму андӯх, қаҳтию гуруснагӣ ва аз ҳама бадтар нобоварии фарогир ба фардоро меборид. Аслан дар замири мардум умеди имконпазир будани аз зулмат ба нур ва аз торикӣ ба равшанӣ расидан намонда буд. Ҳамин ҳолати равонии шаҳрвандони кишварро дар он солҳо шоири зиндаёд Ашӯр Сафар бисёр барҷаста баён кардааст: «Як бори дигар ҳанда ба лаб мешуда бошад?, Дар кишвари ғам базму тараб мешуда бошад?» Таърих гувоҳ аст, ки масъалаи соҳибӣ кардани истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таъмини яқпорчагии қаламрави он хусусияти ниҳоят бухронӣ касб карда буд, ҳатто хатари аз харитаи сиёсии ҷаҳон берун афтодани номи кишвари мо саратонвор таҳдид мекард. Дар оғози солҳои 90-уми асри гузашта чун афтодани пардаи оҳанини низоми сиёсӣ идеологии Иттиҳоди Шӯравӣ наздик шудан гирифт, ҷумҳуриҳои миллии яке паси дигар ба қабули эъломия дар бораи истиқлолияти давлатии кишварҳои худ оғоз карданд. Ин рӯйдоди муҳим барои аксари ҷумҳуриҳои асосан ба нимаи дуҷуми соли 1991 мувофиқ омад ва барои давлатҳои тоза ба истиқлол расида давраи пурмасъулият – марҳалаи гузариш фаро расид. Вале дар як муддати муайяни таърихӣ ҳаёти сиёсӣ иҷтимоӣ дар ин субъектҳои нави ҷомеаи ҷаҳонӣ тавассути қонунгузорӣ ва санадҳои меърию ҳуқуқии давлате идора карда мешуд, ки аллакай аз сахнаи сиёсӣ хориҷ шуда буд. Ин вазъият то андозае боиси сар задани нооромӣ ва ҳолатҳои бухронӣ гардид, зеро қонунҳои куҳна ба талаботи шароити нави сиёсӣ созгор намеафтанд ва ҷумҳуриҳои собиқ шӯравӣ тани танҳо дар муқобили мушкилоти сершумори худ боқӣ монданд. Ҳамин воқеият ва далелҳои дигар таҳрик ёфтани низоҳои сиёсӣ ва қудратхоҳиро дар

дохили кишварҳои алоҳида ва гоҳо дар миёни ҷумҳуриҳои собиқи шӯравӣ ба вучуд овард. Бисёр ҷойи таассуф аст, ки кишвари азизи мо дар зери таъсири омилҳои субъективӣ ва объективӣ ба ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ кашида шуд. Вале муддати бештар аз панҷ сол роҳбарияти олии кишвар бо сарвари Эмомалӣ Раҳмон тавонист, ки ҳам оқибатҳои ҷанги шаҳрвандиро бо тамоми мушкилоти вобаста ба он ҳаллу фасл ва бартараф намояд ва ҳам ҳаёти сиёсӣ иҷтимоӣ ва хоҷагии халқи ҷумҳуриро ба як маҷрои созгор ба талаботи нав равона созад. Дуруст муайян кардани стратегия ва дурнамои рушд, бунёди давлати навин, ҳифзи манфиатҳои миллӣ-фарҳангӣ, динӣ-эътиқодӣ ва зина ба зина бартараф кардани монеа ва хатарҳои пешрафти ҷомеа миллати тоҷикро ба рӯзи ваҳдату якдили саросарӣ ва сапедадами ба имзо расидани «Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ дар Тоҷикистон» расонид. Аз ин ҷиҳат, санаи 27 июни соли 1997, ба назари мо, инчунин тасдиқи дигарбораи истиқлолияти давлатӣ ва якпорчагии ҳудудии онро ҳам собит намуд. Ақли солим бар тафаккури золим ғолиб омад; ягонагӣ устувор шуд ва ҷудой барканор шуд; низоми давлатдорӣ миллӣ ва тоҷикӣ рӯйи кор омад; хушбахтона, ҷанги шаҳрвандӣ сабаби порашавӣ ва тағйиротҳои ҳудудию марзӣ нагардид, баръакс миллатро муттаҳид кард; Тоҷикистон ҳамчун субъекти мустақили ҳуқуқ ва муносибатҳои байналмилалӣ эътироф гардид. Оре, равшанӣ падид омад, тағйиротҳои гуногун дар ҳаёти мардум ба вуқӯъ пайваст, мардуми парешон сарҷамъ шуда, ба бунёди иншоотҳои бузург, корҳои ободонӣ ва дар маҷмӯъ муаррифӣ намудани имиҷи давлату миллати Тоҷикистон ба ваҷҳи некӯ дар сатҳи минтақавӣ ва ҷаҳонӣ камари ҳиммат бастанд. Тӯли ин солҳо навгонҳои зиёд, чорабиниҳои сатҳи гуногун ва базму тараби зиёд насиби мардуми шарифи Тоҷикистон гардид. Ҷаҳише ба вучуд омад, ки моро ба таври ҳамешагӣ аз муҳтоҷ будан ба дигарон ва гирифторӣ ба банду бало раҳой бахшид. Ҳоло мо дар марҳалае кору зиндагӣ мекунем, ки барои ҳар шаҳрванди хурду калон ва пиру ҷавон, вазорату кумитаҳо, муассисаву корхонаҳои хусусӣ давлатӣ ва ниҳоду сохторҳои гуногун дар саросари қаламрави кишвари азизамон дастовардҳои ғайриодӣ худро дар мизони ақлу ман-тиқ тарҳрезӣ кардан ва нақшаи корҳои созандагӣ ободониро барои истиқболи сазовори ҷашни фарҳундаи

30-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷамъбаст намудан ба ҳукми андешаи ҳувиятсоз ва ваҳдатофарин табдил ёфтааст. Агар тафовути байни дирӯзу имрӯзро муқоиса кунем, пас ба қавли Саъдии бузург возеҳу равшан мешавад, ки «дар миёни ҳарду фарқе ҳаст нек». Ба назари мо, дар ташаккули падидаи расидан ба санаи фараҳбахши сулҳи деринтизор ва Ваҳдати миллии тоҷикон ба инобат гирифтани ҷандин омили ҳалқунанда ҷойгоҳи калидӣ дорад:

1. Ба ҳайси раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон интихоб шудани Эмомалӣ Раҳмон. Ин интихоб ба раванди ҳар лаҳза тағйирёбандаи сиёсӣ ва амалияи зуд-зуд иваз кардани роҳбари аввали ҷумҳурӣ хотима бахшид. Гузашти айём нишон дод, ки ин қарори Иҷлосияи тақдирсози XVI Шӯрои Олӣ оғози истиқрори сиёсии бардавом ва заминаи поягузории рушди устувори иқтисодиёт ва иҷтимоӣ дар тамоми қаламрави ҷумҳурӣ будааст. Зеро дар шахсияти Пешвои миллат дар баробари ормонҳои умумимиллӣ орзуву умеди ҳамон манотиқи ҷуғрофии Тоҷикистон таҷассум ёфта буд, ки ба сабаби нооромӣ нисбат ба сокинони шаҳру ноҳияҳои дигар бештар зарари иқтисодию молиявӣ ва маънавию равонӣ дида буданд.
2. Бояд дуруст фаҳмида шавад, ки Созишномаи сулҳ байни Ҳукумати қонунии Тоҷикистон ва Иттиҳоди нерӯҳои оппозитсияи Тоҷикистон ба имзо расидааст. Бартарӣ додан ба амалкарди фавқулодаи ин ё он гурӯҳ ва ҳизби алоҳидаи сиёсӣ дар баргузории даврҳои музокирот аз рӯи адолат ва одобу инсоф нахоҳад буд. Ва ҳеҷ ниҳоди ҷамъиятию сиёсӣ ҳуқуқи маънавӣ надорад, ки ин дастоварди умумимиллиро натиҷаи фаъолияти худ баҳогузорӣ намояд.
3. Ҷамъбасти фаъолияти Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати расидан ба мусолиҳаи миллӣ истеъдоди баланди роҳбарӣ ва сазовори унвони Пешвои миллат буданро ҳанӯз дар ҳамон вазъияти ниҳоят сарбастаи ҳаёти сиёсӣ ошкор намуда буд. Ҳеҷ кас дар он вақт барои пешгӯӣ кардани ояндаи Тоҷикистон ҷуръат намекард. Вале боварӣ ба мардум ва иродаи дар муҳити хидмати ҳарбии нерӯҳои баҳрӣ обутобёфтаи Эмомалӣ Раҳмон сифатҳои таҳаммулпазирӣ, мушқилнописандӣ, масъулиятшиносӣ ва таваккул бар Худо карданро дар шахсияти он кас гӯё барои уқдакушоии ҳамин муаммои таърихи навтарини миллат захира карда буд. Сарвари давлат на танҳо тавонистанд, ки гурӯҳи

ҳамфикрони созандаи худро дар ҳайати роҳбарии сиёсии кишвар сарҷамъ намоянд, балки аз байни анбӯҳи нерӯҳои муҳолифин ақаллияти конструктивиро пайдо карда, онҳоро ба ҳамкории чиддӣ сафарбар намоянд.

4. Суннати миллии гузашт ва афв кардани ҳамдигар дар фарҳанги мардумсолории ниёғони пурифтихори мо низ барои таҳкими пояҳои сулҳу Ваҳдат саҳт мусоидат кард. Таҳкими истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон бозгашти наслҳо ба рӯзгори асли хешро осон гардонид, эҳсоси худшиносӣ ва ватандӯстии шаҳрвандон боло рафт ва дар ниҳояти кор фалсафаи қавианосири «сулҳ беҳ аз ҷангу доварӣ»-ро устувор кард. Ҳам акнун 23 сол мешавад, ки миллати тоҷик дар шароити сулҳу субот ва истиқрори миллии қору фаъолият ва рушду пешрафт мекунад. Ва бояд ҷомеаи ҷаҳони мутамаддин бидонад, ки дар ҳамон солҳои мудҳиши 1992-1997 миллати тоҷик тамоми масъулияти мубориза бар зидди экстремизм ва терроризми диниро тани танҳо ба дӯши худ гирифта, бар ивази қурбониҳои ҷонӣ ва хисороти бузурги иқтисодию молиявӣ садди роҳи ин раванди номатлуб шуд ва паҳншавии онро дар минтақа ва дигар кишварҳои аъзои ИДМ муваффақона пешгирӣ кард. Насли ҷавони мо бояд аз ин ҳақиқати талх, вале бисёр наҷиби таърихи навини миллати мо огоҳ бошад, ба қадру манзалаташ бирасад ва онро арҷгузорӣ намояд.

Хайрулло МИРЗАМОНЗОДА,
муовини ректор оид ба равобити
байналмилалии ДМТ, н.и.х, дотсент,
Фарҳод РОЗИҚОВ дотсенти кафедраи
минтақашиносии хориҷии ДМТ